

Phare RO 2005/017-553.01.04.07
„Transparența actului de justiție“

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect finanțat prin Phare

DREPTUL PE
ÎNȚELESUL TUTUROR

CUPRINS

SIMBOLURILE AUTORITĂȚII JUDECĂTOREȘTI / pag. 1

CE ESTE ȘI DE UNDE VINE DREPTUL / pag. 3

ELEMENTE DE DREPT CIVIL / pag. 7

- Ordonanța Președințială / pag. 7

ELEMENTE DE DREPTUL FAMILIEI / pag. 8

- Divorțul / pag. 8

- Adopția / pag. 13

ELEMENTE DE DREPT COMERCIAL / pag. 16

- Judecarea litigiilor comerciale / pag. 16

ELEMENTE DE DREPTUL MUNCII / pag. 19

- Conflictul de muncă / pag. 19

ELEMENTE DE DREPT CONTRAVENȚIONAL / pag. 21

- Plângerea împotriva procesului-verbal de constatare a contravenției / pag. 21

ELEMENTE DE DREPT PENAL / pag. 26

- Etapele procesului penal / pag. 26

- Căile de atac în materie penală / pag. 32

- Reprezentarea și asistența juridică în procesul penal / pag. 35

- Punerea în executare a hotărârilor penale / pag. 36

- Arestarea preventivă / pag. 38

SIMBOLURILE AUTORITĂȚII JUDECĂTOREȘTI

Roba

Roba este o haină cu croială largă, guler gen tunică, și mâneci largi.

Știați că:

Robele negre au fost adoptate de judecătorii englezi la sfârșitul anilor 1600, în semn de doliu (la moartea regelui Charles al II-lea în 1685 sau la moartea reginei Maria în 1694).

Încă din Evul Mediu, judecătorii au purtat robe, de obicei verzi.

De prin secolul al XV-lea, *robele stacojii sau roșu aprins au devenit foarte populare*. În 1635, culoarea robelor a fost reglementată de un decret al judecătorilor unei curți din Westminster, Anglia. Robele stacojii au mai fost purtate numai la sărbători. În toate celelalte ocazii, s-au purtat robe negre sau violet.

În actualul sistem judiciar din România, judecătorii poartă robe negre, la gât cu bavete din mătase, de *culoare albă - la judecătorii, roșu-ciclamen - la tribunale, mov - la curțile de apel*.

Grefierii de la toate instanțele poartă robe de culoare gri-petrol cu baveta albă.

La Înalta Curte de Casație și Justiție, în ședințele de judecată ale Completului de 9 judecători și ale secțiilor, judecătorii poartă robă de culoare neagră, iar în ședințele Secțiilor Unite, robă de culoare mov.

Balanța

Zeița Themis-simbolul antic al justiției

Știați că:

*Insigna purtată de judecătorii români preia din aceste simboluri **balanța și spada**, la care se adaugă **cununa aurie de lauri și Constituția** pe care sînt înscrise **cuvintele "JUS" și "LEX"***

În iconografia antică, **simbolul justiției a fost reprezentat de zeița Themis** - o femeie severă, legată la ochi, purtând într-o mână o balanță, iar în cealaltă o sabie.

Semnificația acestor simboluri este: **eșarfa** care acoperă ochii zeiței și **balanța** sugerează **funcția esențială a judecătorului, aceea de a spune dreptul** - jurisdicție - în condiții de independență și imparțialitate. În examinarea cauzelor judecătorul trebuie să cântărească drepturile și interesele fiecărei părți, fără să țină seama de considerațiuni străine procesului, oricare ar fi ele. **Sabia** semnifică **executarea silită**.

Ciocănelul

*În sălile de judecată din **România**, **acest simbol nu a fost păstrat-a rămas doar o legendă**.*

Își găsește **originile în secolul al X-lea al mitologiei scandinave**, cu conexiuni până înaintea secolelor al VI-lea și al VII-lea. Săpăturile arheologice au demonstrat existența unor mici amulete din metal, reprezentând **ciocanul magic al zeului Thor - patronul justiției, conducătorul oamenilor**

și al lumii, zeu al naturii, dar și al fulgerelor și al războiului, el deține niște obiecte magice: o centură, care îi conferă puterea divină cât timp o poartă, niște mănuși de fier indispensabile pentru a ține și a folosi un ciocan magic numit *Mjollnir* ("măcinătorul").

Acest ciocan revine în mâinile sale după fiecare aruncare și simbolizează fulgerele. Se spune că acest ciocan nu și-a greșit ținta niciodată.

CE ESTE ȘI DE UNDE VINE DREPTUL?

Dreptul reprezintă *un ansamblu de reguli de comportare în relațiile sociale*.

Orice instanță își bazează hotărârile pe patru izvoare de drept:

1. Legile

Legile sunt adoptate de Parlament (legile organice sau legile ordinare). Deoarece în România trăim într-o democrație parlamentară, *Parlamentul* ales prin vot (Camera Deputaților și Senatul) trebuie întotdeauna să *adopte legile*.

Pentru organizarea executării legilor, *Guvernul adoptă hotărâri*, iar în temeiul legii speciale de abilitare, *emite ordonanțe sau ordonanțe de urgență*. Acestea sunt, ulterior, aprobate sau respinse de Parlament.

În anumite domenii, *au putere de legiferare consiliile județene* (pentru întreg județul) sau *consiliile locale* (pentru respectivul oraș sau comună). Aceste organisme *adoptă hotărâri, obligatorii pentru toți* locuitorii unității administrativ-teritoriale (de ex., privitor la taxele locale) *sau pentru categoria cărora li se adresează* (de ex., privitor la dreptul de concesiune a unui teren aflat în domeniul privat al orașului).

2. Jurisprudența

Toate hotărârile luate de toate instanțele din țară *formează jurisprudența*.

Când trebuie să ia o hotărâre asupra unei cauze cu care a fost investit, *judcătorul poate consulta jurisprudența*, pentru a vedea ce au hotărât colegii lui, în cauze similare.

Judecătorul poate folosi aceste hotărâri ca linii directoare, *dar poate și să se îndepărteze* de ele și să pronunțe o hotărâre total diferită. Astfel *se creează* o nouă *jurisprudență* și, astfel, se poate ajunge chiar la reactualizarea legilor.

3. *Cutuma (obiceiul)*

Diferite părți ale țării au, adesea, propriile lor obiceiuri, sau anumite profesii sau ocupații au diferite uzanțe. Uzanțele convenționale din domeniul bancar, de exemplu, diferă de la instituție la instituție. *Instanța va ține seama de aceste uzanțe în hotărârea sa.*

4. *Tratatele internaționale*

Tratatele internaționale *sunt înțelegeri* între două sau mai multe state.

Când statele semnează și ratifică un tratat, sunt obligate să își modifice *legislația internă*, astfel încât *să fie conformă cu tratatul* semnat.

Deci, legislația națională *nu poate fi în conflict* cu tratatele internaționale. Dacă *o instanță descoperă existența conflictului*, *va aplica tratatul* și nu legea internă.

Un tratat internațional foarte cunoscut este *Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (Convenția EDO)*.

Știați că:

România a aderat în 1994 la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (Convenția EDO), aceasta devenind lege internă.

CE ESTE DREPTUL CIVIL?

Dreptul civil conține toate legile și principiile care reglementează drepturile și obligațiile persoanelor individuale sau colective unele față de altele.

Zilnic există o avalanșă de acțiuni în care sunt implicate persoane individuale. Deși *oamenii* abia dacă se gândesc la acest aspect, *ei folosesc zilnic reguli, uneori chiar reguli complexe.*

Din punct de vedere legal cumpărarea unui sandwich, de exemplu, este o formă de contract de vânzare cumpărare, care conține reguli despre oferta și acceptarea "bunului" (sandwich-ul), preț, data livrării, etc.

Este bine că, în viața de zi cu zi, nu suntem, sau nu întotdeauna suntem, conștienți de prezența acestor reguli. Ar fi dificil și foarte complicat să ducem o viață normală dacă ne-am gândi tot timpul la reguli.

Lucrurile se schimbă când, de exemplu, apar probleme la magazin. În exemplul anterior, vânzătorul și cumpărătorul pot să nu fie de acord cu privire la prospețimea produsului. Cumpărătorul se așteaptă la un produs proaspăt, dar vânzătorul îi dă unul vechi de câteva zile.

DREPTUL CIVIL - UN DOMENIU VAST AL DREPTULUI

Dreptul civil acoperă un domeniu foarte larg. În teorie este destul de clar care este norma aplicabilă unei anumite situații, însă, datorită domeniului enorm al dreptului civil, este adesea dificil pentru un avocat, de exemplu, să determine dacă a studiat toate textele relevante, hotărârile și teoria, astfel încât să fie sigur că a construit cea mai bună apărare și că va câștiga.

Același lucru este valabil pentru instanțe, atunci când se pune problema pronunțării unei soluții. Chiar dacă este mai mult sau mai puțin cert că judecătorul a cercetat toate textele relevante, *este, de obicei, practic, imposibil să deduci soluția pe care o va pronunța* în cazul concret pe care îl are în față.

Nici în prezent dreptul civil nu acoperă toate problemele care pot să apară în societate. În această situație, instanțele - la cererea părților implicate în cauzele din fața lor - sunt obligate să găsească o soluție bazată pe toate probele pe care le-au văzut și ascultat referitor la situația respectivă. *De cele mai multe ori, persoanele care inițiază o procedură legală nu vor ști, de la început, care va fi soluția pronunțată de instanță.*

Știați că:

Judecătorul nu poate refuza să judece pe motiv că legea nu prevede sau că este întunecată sau neîndestulătoare, pentru că ar săvârși fapta numită "denegare de dreptate" (art.3, Codul Civil)

Substanța dreptului civil este construită din reguli care arată cum sunt reglementate anumite materii: de exemplu, regulile referitoare la contractele de vânzare-cumpărare.

Această parte a dreptului civil cuprinde regulile generale referitoare la anumite raporturi juridice, de aceea ***dreptul civil este drept "permisiv"***. Oricine în România trebuie să știe, de exemplu, cum să procedeze să își atingă un obiectiv personal (să cumpere ceva, să închirieze o casă, să își primească banii împrumutați). Astfel de ***reguli*** se găsesc pe larg în Codul civil, dar ***oamenii nu sunt ținuți de ele***, nu sunt obligați să facă totul așa cum scrie în lege.

Strict vorbind, Codul civil nu dispune cum să procedezi. O persoană poate conveni cu o altă persoană să facă lucrurile altfel decât e reglementat în Codul civil, contrar dreptului penal. Codul penal dispune, de exemplu, că e interzis unei persoane săucidă altă persoană. Evident că, acest drept nu mai este un drept permisiv, ci un drept pe care oricine este obligat să îl cunoască și este pedepsit dacă îl încalcă.

De aceea, ***dreptul penal este un drept "imperativ"*** sau categoric.

Dreptul procedural este un alt "tip" de ***drept civil*** care, ca și dreptul penal, este ***imperativ***.

Conține reguli aplicabile atunci când ceva merge rău între două sau mai multe persoane care acționează legal una împotriva celeilalte sau intenționează să o facă. Persoanele sunt obligate să acționeze după anumite reguli.

Aceste ***reguli de drept procedural*** le găsim în ***Codul de procedură civilă*** - el nu este altceva decât o listă de norme care se aplică atunci când oamenii acționează legal unul împotriva celuilalt. Și chiar dacă părțile implicate ar dori să convină altfel, ei nu își pot crea propriile lor înțelegeri despre cum să se desfășoare procesul (cel puțin nu în instanță).

Din ***dreptul civil*** fac parte mai ***multe ramuri de drept***. Dreptul civil este ***dreptul comun*** față de dreptul comercial sau față de orice ramură de drept privat: dreptul muncii, dreptul asigurărilor sociale, dreptul familiei, etc.

În această broșură am inclus câteva dintre cele mai cunoscute și folosite acțiuni civile, pentru a explica modul în care funcționează dreptul:

ELEMENTE DE DREPT CIVIL

ORDONAȚA PREȘEDINȚIALĂ

Este o acțiune civilă des folosită pentru **rezolvarea urgentă a unei situații** legate de *păstrarea unui drept* care, prin întârziere, s-ar putea pierde sau s-ar produce o pagubă.

- ☞ Partea care solicită ordonanța președințială trebuie să facă o cerere de chemare în judecată în care să arate și să motiveze următoarele:

Cererea trebuie să cuprindă:

- **datele personale și de identificare ale părților:** nume, prenume, domiciliu sau reședință, iar pentru persoanele juridice, numărul de înmatriculare la Registrul Comerțului, codul fiscal și contul bancar.
- ce **drept** solicită reclamantul să îi fie recunoscut de către pârât
- urgenta,
- aparența dreptului
- **măsurile concrete** pe care le solicită
- **Prezentarea pe scurt a faptelor**
- **textul de lege** pe care reclamantul își întemeiază cererea (această precizare nu este obligatorie, instanța sesizată califică acțiunea)
- **Dovezile** pe care se sprijină cererea (înscrisuri anexate la cererea depusă, solicitarea probei cu martori, după caz).
- **Semnătura** celui care a formulat cererea.
  - pentru a fi primită, trebuie să fie depusă în **atâtea exemplare câte părți sunt, plus unul pentru instanță**

Competența în materie de ordonanțe președințiale revine, după caz, fie instanței care a fost deja investită cu o cerere principală de chemare în judecată, fie instanței care ar fi putut să fie investită cu o asemenea cerere și era competentă să o rezolve.

- ☞ Instanța va aprecia urgența și oportunitatea măsurilor la momentul când cererea de

ordonanță a fost făcută (pentru că este posibil ca între timp împrejurările să se fi schimbat) Ordonanța președințială poate fi dată și fără citarea părților, dacă instanța apreciază stringența luării imediate a unor măsuri.

- ☞ Este posibilă transformarea unei cereri de ordonanță președințială într-o cerere de chemare în judecată, sau invers, transformarea unei cereri de chemare în judecată într-o cerere de ordonanță președințială.
- ☞ **Căile de atac** împotriva ordonanței președințiale:
  - Recursul - poate fi exercitat în termen de 5 zile de la pronunțare.
  - Contestația în anulare

Nu este posibilă revizuirea, pentru că o cerere în revizuire nu poate avea ca obiect decât o hotărâre prin care s-a tranșat fondul litigiului.

ELEMENTE DE DREPTUL FAMILIEI

Dreptul familiei este o ramură a dreptului privat care se ocupă de relațiile din cadrul familiei, relațiile dintre părinți și copii, ocrotirea minorilor aflați în dificultate.

Cea mai întâlnită acțiune din această materie este divorțul.

DIVORȚUL

- reprezintă unul dintre modurile de desfacere a căsătoriei.

Condiții:

- ❖ Dacă cei doi soți **sunt de acord**, divorțul se poate pronunța **numai**:
  - dacă până la data cererii de divorț a trecut cel puțin un an de la încheierea căsătoriei și
  - dacă nu există copii minori rezultați din căsătorie.
- ❖ Dacă cei doi soți **nu sunt de acord**, divorțul se poate

pronunța la cererea unuia dintre ei, dacă instanța apreciază că există motive temeinice care să fi vătămat grav raporturile dintre soți, astfel încât continuarea căsătoriei să nu mai fie posibilă pentru cel care cere desfacerea ei.

Motive:

În practica judiciară, au fost considerate motive temeinice de divorț:

- refuzul nejustificat al unuia dintre soți de a locui împreună cu celălalt sau separația în fapt (plecarea soțului pârât de la domiciliul comun);
- infidelitatea unuia dintre soți;
- violența morală, fizică
- existența unei boli grave incurabile de care suferă unul dintre soți, continuarea căsătoriei devenind imposibilă.

Consecințele divorțului:

❖ **Cu privire la relațiile personale dintre soți**

- calitatea de soț încetează pentru viitor; fiecare soț divorțat se poate recăsători;
- fiecare dintre soți redobândește numele avut înainte de încheierea căsătoriei. **Excepție:** soții se pot învoi ca acela dintre ei care a purtat în timpul căsătoriei numele de familie al celuilalt soț să păstreze acest nume și după desfacerea căsătoriei, cu condiția ca instanța să ia act de învoială chiar prin hotărârea de divorț, iar nu ulterior.
- încetează obligația de sprijin moral dintre soți.

❖ **Cu privire la împărțirea bunurilor comune ale soților**

Împărțirea bunurilor comune se poate face fie prin acordul soților, fie prin hotărâre judecătorească.

■ **Soții se pot înțelege** cu privire la împărțirea bunurilor comune:

- concomitent cu intervenirea hotărârii de divorț;
- în cursul procesului de divorț, fie că învoiala se face în fața instanței, fie printr-un act autentic; în perioada imediat următoare rămânerii

definitive a hotărârii de divorț;

- după înregistrarea hotărârii de divorț pe marginea actului de căsătorie.

- **Dacă soții nu se înțeleg** cu privire la împărțirea bunurilor comune, cererea se va putea introduce o dată cu cererea de divorț sau separat, ulterior desfacerii căsătoriei prin divorț. Cota-parte ce se cuvine fiecăruia dintre soți se stabilește în raport cu contribuția sa la dobândirea și conservarea bunurilor comune. În stabilirea aportului fiecăruia dintre soți la dobândirea bunurilor comune se va lua în considerare și munca femeii depusă în gospodărie și pentru creșterea copiilor. Stabilirea contribuției fiecărui soț la dobândirea bunurilor comune se poate face prin orice mijloc de probă, deoarece este vorba de dovedirea unei situații de fapt.

❖ Cu privire la copiii minori ai soților

Instanța este obligată, chiar dacă nu există o cerere scrisă din partea soților, **să se pronunțe**, prin hotărârea de divorț, și **asupra încredințării copiilor minori**, ținând seama de **interesul acestora**.

Pentru a hotărî, *instanța ascultă părinții, autoritatea tutelară și pe copiii care au împlinit vârsta de 10 ani.*

Învoiala părinților cu privire la încredințarea copiilor nu este obligatorie pentru instanța de judecată.

În cazul în care *copilul a fost încredințat unui părinte*, acesta exercită drepturile și îndatoririle părintești cu privire la persoana copilului.

Celălalt părinte păstrează dreptul de a avea legături personale cu copilul, precum și de a veghea la creșterea, educarea, învățătura și pregătirea lui profesională. Tot celălalt părinte are și obligația de a contribui la întreținerea copilului neîncredințat lui cu o sumă lunară de bani, în funcție de veniturile sale și de numărul de copii aflați în întreținere:

- a. o pătrime din salariu pentru un copil
- b. o treime din salariu pentru doi copii

- c. o jumătate din salariu pentru trei sau mai mulți copii

Părintele care nu plătește trei luni consecutiv cu rea credință obligația de întreținere față de minorul său încredințat celuilalt părinte săvârșește infracțiunea de abandon de familie și riscă pedeapsa închisorii sau amenzii.

❖ **Cu privire la obligația de a plăti drepturi de întreținere celuilalt soț**

Fostul soț are dreptul la întreținere dacă se află în stare de nevoie datorită incapacității de a munci intervenite înainte sau în timpul căsătoriei. Această incapacitate poate să survină și în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, însă, în acest caz, să se datoreze unei împrejurări în legătură cu căsătoria.

Fostul soț pierde dreptul la întreținere față de celălalt soț dacă se recăsătorește.

În cazul în care divorțul s-a pronunțat numai din vina unuia dintre soți, soțul vinovat de desfacerea căsătoriei nu are dreptul la întreținere de la celălalt soț decât timp de un an de la desfacerea căsătoriei, iar fostul soț nevinovat pe o durată nedeterminată în timp.

Diferența dintre divorț și nulitatea căsătoriei :

*Nulitatea căsătoriei intervine ca sancțiune a nerespectării unora dintre cerințele prevăzute de lege cu privire la încheierea căsătoriei, pe când căsătoria desfăcută prin divorț a fost valabil încheiată. **Nulitatea produce efecte și pentru trecut** (căsătoria se consideră ca și cum nu s-ar fi încheiat), pe când **efectele divorțului se produc numai pentru viitor.***

Căsătoria este nulă absolut dacă:

- a fost încheiată cu încălcarea dispozițiilor legale cu privire la vârsta matrimonială (18 ani bărbatul și 16 ani femeia);

- a fost încheiată de o persoană care este deja căsătorită;
- este încheiată între persoane care sunt rude în gradul oprit de lege (căsătoria este oprită între persoanele care sunt rudă în linie directă, indiferent de gradul de rudenie, sau colaterală, până la gradul patru inclusiv);
- este încheiată între cel care adoptă sau rudele lui, pe de o parte, și cel adoptat ori rudele acestuia, pe de altă parte;
- este încheiată de alienatul ori debilul mintal;
- este încheiată în lipsa consimțământului viitorilor soți
- între persoane de același sex;

Cererea de divorț este de **competența judecătoriei** în circumscripția căreia se află *cel din urmă domiciliu comun al soților*.

Excepții: Dacă soții nu au avut domiciliu comun sau dacă niciunul din soți nu mai locuiește în circumscripția judecătoriei în care se află cel din urmă domiciliu comun, **judecătoria** competentă este aceea în circumscripția căreia își are **domiciliul pârâtul**, iar când pârâtul nu are domiciliu în țară, este competentă judecătoria în circumscripția căruia își are domiciliul reclamantul.

Căile de atac:

Sentința pronunțată de **judecătorie** se poate ataca, în **30 zile de la comunicare**, cu **apel la Tribunal**, iar **decizia** pronunțată de tribunal se poate ataca, în **30 zile de la comunicare**, cu **recurs la Curtea de Apel**.

Excepție: hotărârea prin care s-a pronunțat divorțul prin acordul soților este irevocabilă în ce privește divorțul.

Recunoașterea în România a unei hotărâri privind divorțul emisă de o instanță din alt stat membru UE:

Pentru **recunoașterea unei hotărâri străine** privind divorțul, cererea se adresează **tribunalului** de la domiciliul

pârâtului sau de la reședința acestuia din România. Dacă nu are nici reședința cunoscută, atunci cererea se adresează tribunalului de la domiciliul/reședința reclamantului. Tribunalul pronunță o *hotărâre de exequator*, prin care recunoaște, în România, efectele divorțului pronunțat de o instanță dintr-un alt stat membru.

Legea aplicabilă într-o acțiune de divorț între soți care nu locuiesc în România sau care sunt de naționalități diferite.

Relațiile dintre soți sunt supuse *legii naționale comune, sau*, în cazul în care au cetățenii deosebite, sunt supuse *legii domiciliului lor comun*, chiar și dacă, ulterior, unul dintre ei își schimbă, după caz, cetățenia sau domiciliul.

Dacă soții nu au cetățenie comună sau domiciliu comun, relațiile dintre soți sunt supuse *legii statului pe teritoriul căruia au ori au avut reședința comună sau cu care întrețin în comun cele mai strânse legături*.

ADOPTIA

Adopția este o măsură specială de protecție a drepturilor copilului prin care se stabilește că cel care adoptă devine părinte pentru copil, iar rudele părintelui adoptiv devin și rude ale copilului adoptat.

Adopția se face numai pentru protejarea interesului superior al copilului.

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului identifică pentru copilul pentru care a fost stabilit plasamentul ca măsură de protecție, motivat de interesul superior al acestuia, cea mai potrivită familie și întocmește Planul Individualizat de Protecție (PIP) care are ca finalitate adopția.

În 30 zile de la întocmirea planului PIP, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului depune o cerere către instanță pentru deschiderea procedurii de adopție, în baza următoarelor documente:

- Actele copilului
- Raport de anchetă psiho-socială
- PIP
- Raport consiliere familie naturală

- ❖ **TRIBUNALUL**, analizând toate documentele, și după ce solicită consimțământul familiei naturale - pronunță hotărârea de deschidere a procedurii de adopție, în cel mult 30 zile de la data introducerii cererii.

În mod excepțional, instanța poate trece peste refuzul părinților firești sau, după caz, al tutorelui de a consimți la adopția copilului, dacă se dovedește că aceștia refuză în mod abuziv să-și dea consimțământul și instanța apreciază că adopția este în interesul superior al copilului, ținând seama și de opinia acestuia, dacă a împlinit 10 ani.

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului identifică, în 30 zile, o familie adoptatoare pentru copil.

Dacă, însă, nu există în județ o familie adoptatoare, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului *solicită* de la *Oficiul Român pentru Adopții lista cu familii adoptatoare, din care identifică una.*

- ☞ Dacă familia a avut copilul în plasament cel puțin 90 zile, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului sau familia/persoana poate face cerere către instanță pentru încuviințarea adopției.
- ☞ Dacă nu, DGASPC va formula o
- ❖ cerere adresată tribunalului pentru încredințare în vederea adopției

TRIBUNALUL se pronunță cu privire la încredințarea în vederea adopției, în baza următoarelor documente:

- Raportul de compatibilitate copil-adoptator întocmit de DGASPC
- Hotărârea judecătorească de deschidere a procedurii de adopție
- Atestat

Încredințarea este monitorizată timp de 90 de zile, după care Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului sau familia/persoana poate face

- ❖ cerere către instanță pentru încuviințarea adopției.

Cererea va fi însoțită de următoarele documente:

- Dovadă spațiu, venituri
- Acte copil
- Raport evoluției relațiilor copil-adoptator

TRIBUNALUL, în baza acestor probe, și după ce ascultă și ia consimțământul copilului care are peste 10 ani, pronunță hotărârea de încuviințare a adopției.

Adopția își produce efectele de la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești (în 15 zile de la comunicare, dacă nimeni nu a atacat hotărârea).

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului este obligată să consemneze timp de doi ani, **patru rapoarte post-adopție**, informând Oficiul Român pentru Adopții.

O comisie pluri-disciplinară (asistenți sociali, psihologi, juriști) oferă consiliere pre- și post-adopție.

Dacă cele patru rapoarte sunt favorabile, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului întocmește, **la sfârșitul celor doi ani, referatul de închidere a cazului.**

Toate demersurile, în cazurile de adopție, inclusiv promovarea acțiunii la Tribunal sunt confidențiale.

Pot adopta persoanele sau familiile care prezintă condiții materiale și garanții morale necesare asigurării dezvoltării armonioase a copilului.

Nu pot adopta decât persoanele care au capacitate deplină de exercițiu și care sunt cu cel puțin 18 ani mai în vârstă decât cei pe care doresc să îi adopte.

Adopția între frați este interzisă.

Registrul național pentru adopții conține datele referitoare la adoptatorul sau familia adoptatoare, precum și cele referitoare la copiii pentru care a fost deschisă procedura adopției interne, pentru cei pentru care a fost pronunțată o hotărâre judecătorească de încredințare în vederea adopției, de încuviințare a adopției sau de declarare a nulității acesteia.

ELEMENTE DE DREPT COMERCIAL

Codul comercial prevede că "sunt comercianți aceia care fac fapte de comerț, având comerțul ca profesiune obișnuită, și societățile comerciale."

Calitatea de comerciant implică :

- obligații comerciale:
  - înainte de începerea comerțului, **înmatricularea în registrul comerțului**,
  - în cursul exercitării și la încetarea comerțului **înscrierea în registru a mențiunilor** prevăzute de lege;
  - evidențe în **registre de contabilitate**
  - activitate comercială în condițiile unei **concrențe loiale**;
- toate actele și operațiunile sunt *supuse legilor comerciale*
- în cazul *încetării plăților pentru datoriile sale comerciale*, comerciantul *poate fi declarat în faliment* (procedura falimentului nu se aplică necomercianților)
- *participarea la constituirea unor camere de comerț și industrie*, ca organizații destinate să promoveze și să apere interesele lor;
- *impozit pe profitul* realizat prin activitatea comercială;

JUDECAREA LITIGIILOR COMERCIALE

În procesele și cererile în materie comercială evaluabile în bani, ÎNAINTE DE introducerea cererii de chemare în judecată, reclamantul trebuie să încerce soluționarea litigiului prin *conciliere directă* cu cealaltă parte.

☞ *reclamantul convoacă* partea adversă, comunicându-i *în scris pretențiile* sale și temeiul lor legal, precum și toate actele doveditoare pe care se sprijină acestea.

☞ Convocarea se poate face *prin*:

- scrisoare recomandată cu dovadă de primire,
- telegramă, telex, fax, sau prin orice alt mijloc care asigură confirmarea primirii

- înmânarea înscrisurilor sub semnătura de primire
- ☞ Data convocării: **nu mai devreme de 15 zile de la data primirii actelor** comunicate
- ☞ **ezultatul concilierii**- se consemnează într-un **înscris** cu arătarea **pretențiilor reciproce** referitoare la obiectul litigiului și **a punctului de vedere al fiecărei părți**.

Procedura de conciliere este o procedură prealabilă și obligatorie, neefectuarea acesteia atrăgând respingerea, pe cale de excepție, a cererii de chemare în judecată, ca prematur introdusă.

- ☞ **Competența soluționării** litigiilor comerciale aparține judecătoriilor și tribunalelor. Judecătoria soluționează litigiile comerciale evaluabile în bani, în valoare de până la 100.000 Ron, iar tribunalul, litigiile comerciale neevaluabile în bani și pe cele evaluabile în bani cu valoarea de peste 100.000 Ron.
- ☞ **Cererea de chemare în judecată** trebuie să cuprindă
- ☞ **datele personale și de identificare ale părților**: nume, prenume, domiciliu sau reședință, iar pentru persoanele juridice, numărul de înmatriculare la Registrul Comerțului, codul fiscal și contul bancar.
- ce **drept** solicită reclamantul să îi fie recunoscut de către pârât
- **valoarea pretențiilor**
- **Prezentarea pe scurt a faptelor**
- **textul de lege** pe care reclamantul își întemeiază cererea (această precizare nu este obligatorie, instanța sesizată califică acțiunea)
- **Dovezile** pe care se sprijină cererea (înscrisuri anexate la cererea depusă, solicitarea probei cu martori, expertiza, după caz).
- **Semnătura** celui care a formulat cererea.
- pentru a fi primită, trebuie să fie depusă în **atâtea exemplare câte părți sunt, plus unul pentru instanță**

Pârâtul va fi citat cu mențiunea să depună *întâmpinare* la dosarul cauzei cu cel puțin 5 zile înainte de termenul de judecată, iar în procesele urgente cu cel puțin 3 zile.

Nedepunerea întâmpinării se sancționează cu *decăderea pârâtului din dreptul* de a mai propune probe și de a invoca excepții.

Dacă *pârâtul*, are la rândul său pretenții împotriva reclamantului, el va trebui să depună o *cerere reconvențională*, tot cu cel puțin 5 zile înainte de termenul de judecată, iar în procesele urgente cu cel puțin 3 zile.

Cererea reconvențională se poate depune fără a mai fi necesară o altă procedură de conciliere.

Atenție: litigiile comerciale *se judecă de urgență și cu precădere:*

Atunci când procedura de citare este legal îndeplinită, *judecata poate continua în ședința publică sau în camera de consiliu, în ziua următoare sau la termene scurte succesive*, date în cunoștința părților.

Părțile sau reprezentanții lor pot fi asistați pe tot parcursul procesului de experți sau de specialiști.

În tot cursul procesului, instanța are obligația să insiste asupra soluționării lui prin înțelegerea părților, care va putea fi constatată printr-o hotărâre irevocabilă și executorie.

Căi de atac

Hotărârile pronunțate în cazul litigiilor comerciale pot fi atacate cu *apel și recurs*.

Hotărârile date în prima instanță sunt executorii.

Pentru hotărârile pronunțate în materie comercială, care poartă mențiunea că sunt irevocabile, acestea constituie titlu executoriu, fără efectuarea altor formalități.

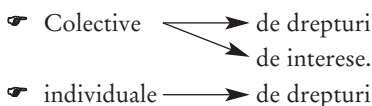
ELEMENTE DE DREPTUL MUNCII

CONFLICTELE DE MUNCĂ

Pot fi **părți** în conflictele de muncă:

- salariații, precum și orice altă persoană titulară a unui drept sau a unei obligații de muncă;
- angajatorii - persoane fizice și/sau persoane juridice
- agenții de muncă temporară, utilizatorii, precum și orice altă persoană care beneficiază de o muncă sindicatele și patronatele;
- alte persoane juridice sau fizice, în condițiile legii

Categoriile de *conflicte de muncă*:

Conflictele de drepturi apar când nu sunt respectate drepturile prevăzute în lege sau în contractul colectiv ori individual de muncă.

Conflictele de interese apar în cazul unui dezacord intervenit între părți cu privire la **revendicările salariaților**, încă neconsacrate în lege, contract colectiv sau contract individual de muncă.

Conflictele de interese nu se soluționează în justiție.

Competența

Instanțele competente să judece în primă instanță conflictele de drepturi sunt **tribunalele**.

La tribunal, *completul de judecată* este format din doi judecători și doi asistenți judiciari (unul propus de confederațiile patronatelor și unul propus de confederațiile sindicale)

Recursul se judecă de către *Curtea de Apel* (în complet format din trei judecători, ca și în dreptul comun).

Excepții:

- în litigiile privind carnetul de muncă, competența revine judecătoriei;
- cererile pentru constatarea reprezentativității organizațiilor sindicale de la nivelul unității se soluționează de către judecătorie;
- în cazul grevei, conducerea unității poate introduce o cerere de suspendare a acesteia, cerere adresată Curții de apel în a cărei circumscripție își are sediul unitatea.

Instanța competentă este cea în a cărei circumscripție își are domiciliul (reședința sau sediul) reclamantul.

Termenul în care se poate formula cererea:

- ☞ 30 de zile calendaristice de la data comunicării deciziei unilaterale a angajatorului referitoare la încheierea, executarea, modificarea, suspendarea sau încetarea contractului individual de muncă;
- ☞ 30 de zile calendaristice de la data comunicării deciziei de sancționare disciplinară;
- ☞ 3 ani de la data nașterii dreptului la acțiune pentru plata unor drepturi salariale neacordate sau a unor despăgubiri către salariat sau în cazul răspunderii patrimoniale a salariaților față de angajator;
- ☞ pe toată durata existenței contractului pentru constatarea nulității unui contract individual sau colectiv de muncă ori a unor clauze ale acestuia;
- ☞ 6 luni de la data nașterii dreptului la acțiune, în cazul neexecutării contractului colectiv de muncă ori a unor clauze ale acestuia.

Aceste cauze sunt scutite de taxa judiciară de timbru și de timbrul judiciar.

Se judecă în regim de urgență, termenele de judecată nefiind mai mari de 15 zile.

Procedura de citare a părților se consideră *legal îndeplinită* dacă se realizează cu cel puțin **24 de ore înainte de termenul** de judecată.

Atenție:

Sarcina probei în conflictele de muncă *revine angajatorului*, acesta fiind obligat să depună dovezile în apărarea sa până la prima zi de înfățișare.

Probele se administrează cu respectarea regimului de urgență, *instanța fiind în drept să decadă din beneficiul probei admise partea care întârzie în mod nejustificat administrarea acesteia.*

Hotărârile pronunțate în fond sunt definitive și executorii de drept.

Căi de atac:

- recurs în 10 zile de la data comunicării hotărârii.
- contestația în anulare
- revizuirea.

Neexecutarea hotărârilor judecătorești definitive date în materia conflictelor de drepturi constituie infracțiune.

ELEMENTE DE DREPT CONTRAVENȚIONAL

PLÂNGEREA ÎMPOTRIVA PROCESULUI-VERBAL DE CONSTATARE A CONTRAVENȚIEI

Contravenția este fapta săvârșită cu vinovăție, stabilită și sancționată ca atare prin lege, prin hotărâre a Guvernului sau hotărâre a consiliului local, a consiliului județean, faptă al cărei pericol social este mai mic decât în cazul infracțiunii.

Sancțiunile contravenționale:

- **principale:** avertismentul, amenda, obligarea la prestarea unei activități în folosul comunității.

➤ *complementare:*

- confiscarea bunurilor destinate, folosite sau rezultate din contravenției;
- suspendarea sau anularea, după caz, a avizului, acordului sau autorizației de exercitare a unei activități;
- închiderea unității; blocarea contului bancar;
- suspendarea activității agentului economic; retragerea licenței sau avizului pentru anumite operațiuni de comerț exterior, temporar sau definitiv;
- desființarea lucrărilor și aducerea terenului în stare inițială.

Minorul sub 14 ani nu răspunde contravențional, iar pentru cei care au împlinit 14 ani minimul și maximul amenzii se reduc la jumătate.

Contravenția *se constată* printr-un *proces verbal*, încheiat de persoanele anume prevăzute în actul normativ, care stabilesc și sancționează contravenția, denumite în mod generic, agenți constatatori.

Procesul verbal de contravenție *se comunică în copie*, contravenientului, părții vătămate, și persoanei juridice căreia aparțin lucrurile confiscate, în termen de cel mult o lună de la data aplicării sancțiunii.

Nerespectarea termenului *de o lună de la data aplicării sancțiunii* pentru comunicarea procesului verbal de contravenție atrage prescripția executării sancțiunii.

Calea de atac împotriva procesului verbal de contravenție, este *plângerea* care trebuie făcută *în termen de 15 zile de la înmânarea sau comunicarea* acestuia.

Plângerea trebuie să cuprindă descrierea faptelor și textele de lege care servesc la anularea procesului-verbal de contravenție.

Plângerea însoțită de procesul verbal de contravenție se depune la organul din care face parte agentul constator, care este obligat să o primească, să înmâneze depunătorului o dovadă în acest sens, și să o trimită de îndată instanței competente.

Plângerea este scutită de taxa de timbru.

Instanța competentă să o soluționeze este *judecătoria în a cărei rază teritorială a fost săvârșită contravenția*.

Partea vătămată poate face plângere doar în ce privește despăgubirea, iar celui căruia îi aparțin lucrurile confiscate, numai în ce privește măsura confiscării.

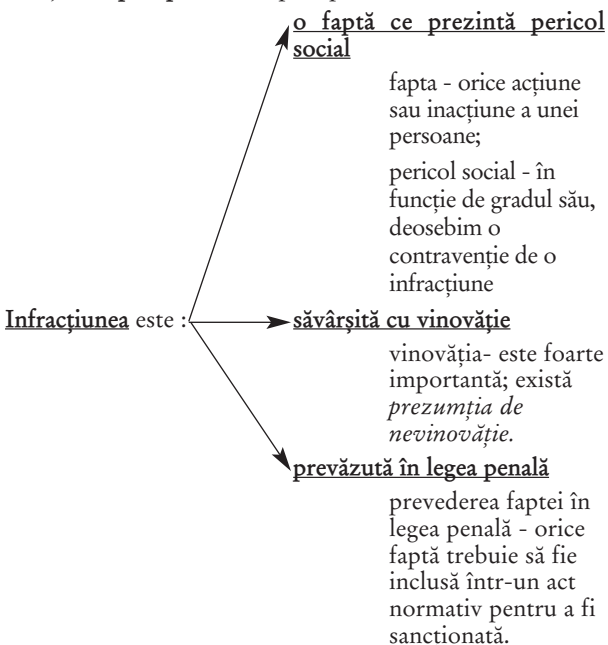
Plângerea contravenientului *suspendă executarea* procesului verbal de contravenție.

Sentața judecătorei poate fi atacată **cu recurs în termen de 15 zile de la comunicare**, la secția de contencios administrativ a **tribunalului**.

Recursul suspendă executarea hotărârii.

ELEMENTE DE DREPT PENAL

Dreptul penal este alcătuit dintr-un sistem de norme care reglementează **interzicerea infracțiunilor** sub sancțiunea **pedepsei**, în scopul apărării valorilor sociale.

PĂRȚILE PROCESULUI PENAL

- ☞ procurorul
- ☞ Inculpatul
- ☞ partea vătămată
- ☞ partea civilă
- ☞ partea responsabilă civilmente.

Rolul procurorului în cadrul procesului penal:

- efectuează urmărirea penală
- conduce și supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare, conduce și controlează activitatea altor organe de cercetare penală;
- sesizează instanțele judecătorești pentru judecarea cauzelor penale;
- exercită acțiunea civilă;
- participă la ședințele de judecată;
- exercită căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești;
- apără drepturile și interesele legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție, ale dispăruților și ale altor persoane

Procurorul participă la ședințele de judecată ale judecătoriilor în cauzele:

- în care instanța de judecată a fost sesizată prin **rechizitoriu**,
- în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită **pedeapsa închisorii pe 3 ani sau mai mare**,
- în care unul din inculpați se află în stare de **detenție**,
- când **inculpatul este minor, militar** în termen, rezervist concentrat sau mobilizat, **elev** al unei instituții militare de învățământ, internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical educativ,
- în care se dispune înlocuirea pedepsei amenzii **penale** cu pedeapsa închisorii.

La ședințele de judecată privind *alte infracțiuni*, *procurorul participă când consideră necesar.*

La ședințele de judecată *în căile de atac*, participarea *procurorului este obligatorie în toate cazurile.*

Inculpatul

Este persoana față de care pornește procesul penal, în vederea aflării adevărului cu privire la fapta și a tragerii la răspundere penală dacă se stabilește vinovăția sa.

În cazul în care inculpatul se află în stare de deținere sau este minor, judecata nu poate avea loc decât în prezența acestuia.

În celelalte cazuri, instanța poate judeca procesul, dacă părțile nu se prezintă după ce a fost îndeplinită procedura de citare.

Avocatul

Inculpatul poate fi reprezentat prin avocat:

- în faza de urmărire penală - doar la efectuarea anumitor acte (percheziții, cercetări la fața locului, autopsii), la celelalte fiind nevoie de prezența personală a acestuia sau de mandat special (ex. în cazul împăcării);
- în faza judecării - atât la judecata în primă instanță, cât și căile de atac.

Avocatul, în calitate de apărător al părții, *poate participa în procesul penal* în două modalități:

- *prin desemnarea sa de către parte*, aceasta având posibilitatea de a-și alege un avocat care să îi susțină interesele (avocatul își dovedește calitatea prin delegația avocațială)
- *prin desemnarea din oficiu* de către organul judiciar competent, când *asistența juridică este obligatorie pentru învinuit sau inculpat*, deoarece acesta este:
  - minor;
  - militar în termen, militar cu termen redus, rezervist concentrat, elev al unei instituții militare de învățământ;

- internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical educativ;
- arestat, chiar în altă cauză.
- Pentru infracțiunea săvârșită, legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare, ori când instanța apreciază că inculpatul nu și-ar putea formula singur apărarea.

Avocatul exercită drepturile procesuale ale părții pe care o apără, putând lua legătura cu aceasta în mod nelimitat. Avocatul are dreptul de

- a asista la efectuarea actelor de urmărire penală,
- a lua la cunoștință despre starea dosarului,
- a formula cereri, de a ridica excepții,
- a pune concluzii și de a exercita căile legale de atac împotriva hotărârilor

În mod **EXCEPȚIONAL**, inculpatului arestat îi poate fi interzis dreptul de a lua contact cu apărătorul său, dar doar pentru motive întemeiate și pe o perioadă limitată.

Apărătorul ales sau desemnat din oficiu nu poate refuza să asigure asistența juridică a părții. Pentru nerespectarea acestei obligații, organul de urmărire penală sau instanța poate sesiza conducerea baroului de avocați pentru a lua măsuri.

Martorul

Este persoana care are cunoștință despre o faptă sau o împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal, având obligația de a se prezenta la chemarea organelor judiciare și de a relata cele cunoscute.

Partea vătămată

Este persoana fizică sau juridică ce a suferit prin fapta penală o **vătămare** fizică, morală sau materială. Dacă partea vătămată **solicită repararea pagubei** suferite prin infracțiune, în cadrul procesului penal, se constituie parte civilă printr-o declarație scrisă sau verbală, dată în fața instanței.

Partea responsabilă civilmente

este partea chemată, potrivit legii civile, să răspundă pentru pagube provocate de învinuit sau inculpat.

Atenție

Dacă sunteți *martor, parte vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente* într-un proces penal, prezența dumneavoastră este necesară pentru judecarea cauzei și deși ați fost anterior citat *nu v-ați prezentat*, instanța poate *dispune aducerea dumneavoastră la judecată cu mandat de aducere și chiar amendarea dumneavoastră*.

ETAPELE PROCESULUI PENAL

Procesul penal, în urma căruia persoana vinovată de săvârșirea unei infracțiuni este trasă la răspundere penală, are loc în etape:

A. URMĂRIREA PENALĂ

În situația în care unei persoane i-au fost vătămate drepturile prin săvârșirea unor/unei infracțiuni de către o altă persoană poate face plângere penală.

Plângerea se poate face personal sau prin mandatar. Mandatul, care trebuie să fie special (respectiv, să fie autentificat la un notar public), se depune împreună cu plângerea.

Plângerea se poate face și de către unul dintre soți pentru celălalt soț, de către copilul major pentru părinți, de către reprezentantul legal al persoanei lipsită de capacitatea de exercițiu.

Pentru a fi luată în considerare, plângerea trebuie să cuprindă:

- Numele și prenumele
- Datele de identificare (adresă, CNP)
- Indicarea făptuitorului, dacă este cunoscut
- Descrierea faptei care formează obiectul plângerii
- Indicarea mijloacelor de probă
- Data și semnătura

Dacă cineva are cunoștință despre săvârșirea unor fapte penale, dar care nu i-au produs lui vreo vătămare, poate face un **denunț**, pentru a le aduce la cunoștința organelor judiciare. Denunțul va cuprinde aceleași elemente, ca și plângerea.

Urmărirea penală se efectuează *de către procuror* și de către *organele de cercetare penală*.

Această etapă durează *între momentul începerii urmăririi penale și momentul emiterii soluției de către procuror*.

Organul de urmărire penală este *obligat să explice învinutului sau inculpatului* precum și celorlalte părți *drepturile lor procesuale*.

Există **infracțiuni** pentru care plângerea se depune direct la instanță, urmărirea penală ca fază distinctă nemaiavănd loc.

Drepturile și obligațiile părților din procesul penal

Drepturi:

- ☞ Orice parte are dreptul să fie asistată de apărător, în tot cursul procesului penal;
- ☞ Apărătorul părții vătămate, al părții civile și al părții responsabile civilmente are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală. Acesta poate formula cereri și depune memorii;
- ☞ În cursul procesului penal, părțile pot propune probe și pot cere administrarea lor. Cererea pentru administrarea unei probe nu poate fi respinsă, dacă proba este concludentă și utilă;
- ☞ Orice persoană poate face plângere împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală, dacă prin acestea s-a adus o vătămare intereselor sale legitime.

Obligații:

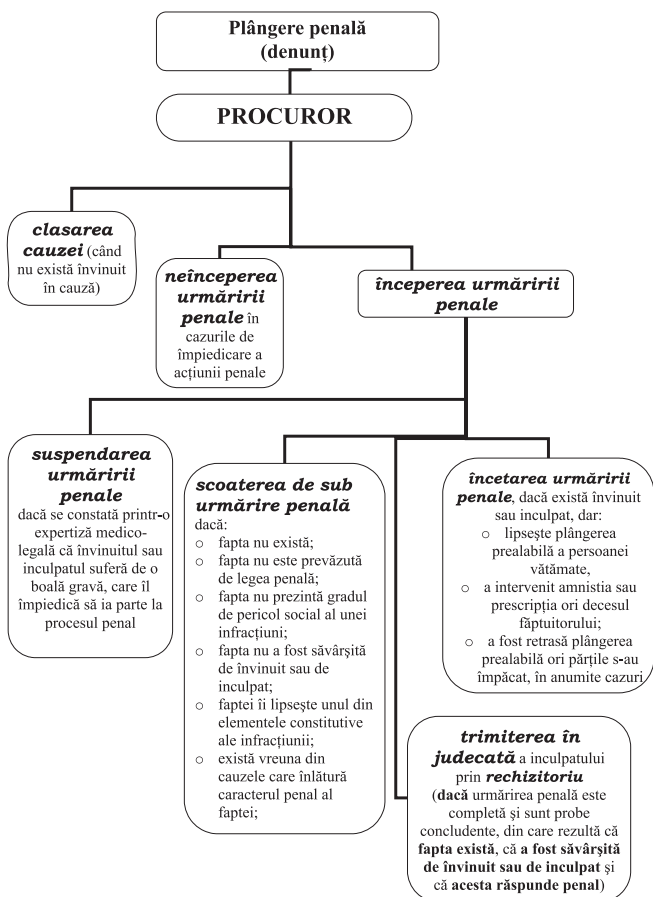
- ☞ Plângerea sau denunțul trebuie să facă referire la fapte reale (învinuirea mincinoasă făcută prin denunț sau plângere este la rândul ei infracțiune);
- ☞ Persoana chemată ca martor este obligată să se înfățișeze la locul, ziua și ora arătate în citație și are

datoria să declare tot ce știe cu privire la faptele cauzei.

Obligațiile organelor de urmărire penală

- Să efectueze urmărirea penală numai potrivit dispozițiilor prevăzute de lege;
- Să strângă probele necesare pentru aflarea adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele, în vederea justei soluționări a acesteia;
- Să adune probele atât în favoarea, cât și în defavoarea învinuitului sau inculpatului;
- Să garanteze dreptul la apărare pentru toate părțile (persoanele) implicate în procesul penal;
- Să asigure părților deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile prevăzute de lege;
- Să dispună asupra actelor sau măsurilor procesuale prin ordonanță sau rezoluție motivată;
- Să nu întrebuițeze violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a se obține probe;
- Să cheme, spre a fi ascultate, persoana care a suferit o vătămare prin infracțiune, precum și persoana responsabilă civilmente;
- Să rezolve plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală în termen de cel mult 20 de zile de la primire și să comunice de îndată persoanei care a făcut plângerea modul în care a fost rezolvată.

Soluții pe care le poate da procurorul:

Căi de atac împotriva soluțiilor date de procuror

Împotriva soluțiilor de **neîncepere** a urmăririi penale, **clasare**, **scoatere** de sub urmărire penală sau **încetare** a urmăririi penale, **se poate formula plângere**, în termen de **20 de zile** de la înștiințarea persoanelor interesate.

Plângerea va fi rezolvată de procurorul ierarhic superior celui care a dat soluția, în termen de cel mult 20 de zile de la primirea acesteia. Modul în care a fost rezolvată plângerea se comunică, de îndată, persoanei care a făcut-o.

Dacă plângerea a fost respinsă, persoana vătămată poate face plângere în termen de 20 de zile de la data comunicării

modului de rezolvare la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

B. JUDECATA

După înregistrarea dosarului la instanță se acordă termen de judecată și se citează persoanele chemate în judecată.

La **primul termen** de judecată părțile pot formula cereri a căror rezolvare este necesară înainte de intrarea în fondul cauzei (amânarea judecării cauzei pentru angajarea apărătorului sau pentru a lua cunoștință de actele dosarului, constituirea părții vătămate ca parte civilă în cauză prin formularea pretențiilor la despăgubiri etc.) și pot invoca excepții (privind sesizarea instanței, competența de soluționare a cauzei etc.).

Cercetarea judecătorească începe prin citirea de către greșier a actului de sesizare a instanței.

În cadrul cercetării judecătorești se administrează următoarele **mijloace de probă** :

- declarațiile învinutului sau ale inculpatului- primul mijloc de probă ce se administrează în cercetarea judecătorească
- declarațiile celorlalte părți din proces,
- declarațiile martorilor,
- depuneri de înscrisuri,
- expertize,
- cercetări la fața locului etc.

În cursul cercetării judecătorești, instanța poate dispune :

- restituirea cauzei la procuror pentru completarea urmăririi penale;
- schimbarea încadrării juridice;
- extinderea procesului penal cu privire la alte persoane.

Președintele completului de judecată, constatând cercetarea judecătorească încheiată, acordă cuvântul în fond părților (ca să-și expună punctul lor de vedere cu privire la situația de fapt și de drept rezultată din cercetarea judecătorească).

Ultimul cuvânt îl are inculpatul personal.

După terminarea dezbaterilor, **instanța** deliberază, adoptând o **hotărâre** pe care o aduce la cunoștință generală prin pronunțare în ședință publică.

C. CĂILE DE ATAC ÎN MATERIE PENALĂ

Partea nemulțumită de o hotărâre penală are la dispoziție căile de atac, astfel:

Pot fi atacate cu **apel** toate sentințele penale (hotărâri prin care cauza este soluționată în prima instanță), cu următoarele **excepții** (acestea pot fi atacate numai cu recurs):

- sentințele privind infracțiunile pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale se face la plângerea prealabilă a părții vătămate;
- sentințele pronunțate de tribunalele militare, privind infracțiunile contra ordinii și disciplinei militare sancționate de lege cu pedeapsa închisorii de cel mult 2 ani;
- sentințele pronunțate de curțile de apel și Curtea Militară de Apel;
- sentințele pronunțate de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție;
- sentințele de dezinvestire.

Mai pot fi atacate cu **recurs**:

- deciziile pronunțate de instanțe de apel, cu **excepția** deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor;
- încheierile de ședință, în cazurile prevăzute de lege (de ex: încheierile privitoare la măsuri preventive, la măsuri asiguratorii, încheierile prin care a fost suspendată judecata în prima instanță, încheierile prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare convenite martorului, expertului, interpretului sau apărătorului).

Apelul și recursul *pot fi declarate* de:

- procuror și inculpat, în privința laturii penale și civile a cauzei;

- partea vătămată, în ce privește latura penală;
- partea civilă și partea responsabilă civilmente, în ce privește latura penală și latura civilă;
- martor, expert, interpret, apărător, cu privire la cheltuielile judiciare convenite acestora;
- orice persoană ale cărei interese legitime au fost vătămate printr-o măsură sau printr-un act al instanței.

Cererea de apel sau recurs *se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă.*

Persoana care se află în stare de deținere poate depune cererea de apel în formă scrisă, la administrația locului de deținere, sau poate declara apelul oral, în fața instanței sau în fața administrației locului de deținere.

Termenul general de apel și de recurs este de 10 zile. În cazul judecării unor infracțiuni flagrante, termenul este de 3 zile.

Pentru părți termenul curge de la pronunțare, dacă au fost prezente la dezbateri sau la pronunțare.

Pentru părțile care au lipsit atât de la dezbateri cât și la pronunțare și pentru inculpatul deținut, militar, sau internat într-un centru de reeducare, care au lipsit de la pronunțare, termenul curge de la data comunicării copieii după dispozitiv.

Cererea privind exercitarea oricărei căi de atac trebuie să fie formulată în scris și semnată de titular. Cererea cuprinde:

- ☞ datele de identitate ale titularului,
- ☞ numărul și data hotărârii atacate,
- ☞ denumirea instanței care a pronunțat-o
- ☞ motivele exercitării căii de atac

În materie penală, exercitarea oricărei căi de atac este scutită de plata taxelor judiciare de timbru.

Contestația în anulare poate fi făcută de oricare dintre părți împotriva *hotărârilor instanțelor de recurs (decizii)*, pentru *motive care privesc nulitatea unor acte de procedură* (ex. citarea), sau când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă (hotărârea judecătorească este definitivă când împotriva ei nu mai poate fi exercitată nici o cale de atac ordinară).

Contestația în anulare **se introduce la instanța de recurs care a pronunțat hotărârea** a cărei anulare se cere sau la instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre (când se exercită ca urmare a existenței, împotriva aceleiași persoane, a două hotărâri definitive pentru aceeași faptă)

Contestația în anulare poate fi introdusă:

- de partea împotriva căreia se face executarea, cel mai târziu în 10 zile de la începerea executării;
- de celelalte părți, în 30 de zile de la data pronunțării hotărârii contestate;

În cazul **existenței a două hotărâri definitive împotriva aceleiași persoane**, cu privire la aceeași faptă, contestația în anulare **poate fi făcută oricând**.

Pot fi atacate cu **revizuire** de către părți, soțul și rudele apropiate ale condamnatului, chiar după moartea acestuia, procuror, din oficiu, sau la sesizarea unor organe competente, hotărârile judecătorești definitive care conțin grave erori de fapt.

Cererea de revizuire se adresează procurorului de la parchetul de pe lângă judecătoria care a judecat cauza în prima instanță.

Termenul de revizuire este de 1 an de la data cunoașterii de către titularul cererii a faptelor, împrejurărilor sau hotărârilor prevăzute de lege.

Recursul în interesul legii poate fi exercitat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Justiție și Casație direct sau la cererea ministrului Justiției și a Colegiilor de Conducere ale Curților de Apel.

D. REPREZENTAREA ȘI ASISTENȚA JURIDICĂ ÎN PROCESUL PENAL

Avocatul poate reprezenta orice parte din procesul penal, caz în care cumulează calitatea de reprezentant cu cea de apărător.

Partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot fi reprezentate în orice fază a procesului penal, reprezentantul acestora având dreptul de a formula cereri, întrebări, de a asista la efectuarea unor acte de urmărire penală, de a propune probe, de a ridica excepții și de a exercita căile de atac împotriva hotărârilor instanței.

Învinuitul sau inculpatul poate fi reprezentat:

- *în faza de urmărire penală - doar la efectuarea anumitor acte* (percheziții, cercetări la fața locului, autopsii), la celelalte fiind nevoie de prezența personală a acestuia sau de mandat special (ex. în cazul împăcării);
- *în faza judecătii* - atât la judecata în primă instanță, cât și căile de atac.

Avocatul poate fi:

- *desemnat de către parte* (aceasta poate să își aleagă un avocat care să îi susțină interesele)
- *desemnat din oficiu* de către organul judiciar competent (atunci *când asistența juridică este obligatorie* pentru *învinuit sau inculpat* și acesta *nu și-a ales apărător*) când învinuitul sau inculpatul este:
  - minor;
  - militar în termen, militar cu termen redus, rezervist concentrat, elev al unei instituții militare de învățământ;
  - internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical educativ;
  - arestat, chiar în altă cauză.

În cursul judecătii, asistența juridică este obligatorie în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare, ori când instanța apreciază că inculpatul nu și-ar putea formula singur apărarea.

E. PUNEREA ÎN EXECUTARE A HOTĂRÂRIILOR PENALE

Ultima etapă a procesului penal este cea a executării hotărârii.

Se pot executa numai hotărârile judecătorești executorii.

Hotărârile instanței *penale devin executorii la data când au rămas definitive. Dar există și hotărâri nedefinitive care sunt executorii atunci când legea dispune.*

Instanța de executare pentru hotărârile penale definitive este **prima instanță** (cea care a judecat cauza în fond).

☞ Executarea unei hotărâri penale parcurge două etape:

a) **instanța de executare emite mandatul de executare**, pe care îl comunică organelor de poliție și urmărește punerea în executare a hotărârii;

b) **organul de poliție pune în executare mandatul.**

☞ Hotărârea judecătorească se execută cu privire la:

1. **pedepse** (sunt **singurele sancțiuni penale**, măsuri de constrângere și de reeducare a condamnatului și au ca scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni) care **pot fi**:

➤ *sancțiuni principale*

- *detențiunea pe viață* - a înlocuit pedeapsa cu moartea, nu se aplică minorilor și persoanelor care au împlinit 60 ani, se aplică alternativ cu pedeapsa închisorii
- *închisoarea* - de la 15 zile la 30 de ani; are limite generale și speciale; este reglementată alternativ cu pedeapsa amenzii sau cu pedeapsa detențiunii pe viață; se execută în penitenciare.
- *amenda penală* - poate fi reglementată alternativ cu închisoarea sau poate fi unică; se trece în cazierul judiciar

➤ *sancțiuni complementare*

- interzicerea unor drepturi de la 1 la 10 ani
  - dreptul de a alege și a fi ales în funcții electiv publice
  - dreptul de a ocupa o funcție ce implică autoritatea de stat

- drepturile părintești
  - dreptul de a fi tutore sau curator.
  - degradarea militară
- *sanțiuni accesorii* (interzicerea unor drepturi prevăzute de lege)

2. măsuri de siguranță (se iau pentru a înlătura o stare de pericol)

- obligarea la tratament medical
- internarea medicală
- interzicerea de a ocupa o funcție, de a exercita o profesie, o meserie ori o altă ocupație
- interzicerea de a se afla în anumite localități
- expulzarea străinilor
- confiscarea specială
- interdicția de a reveni în locuința familiei pe o perioadă determinată

3. măsuri educative (se iau față de minori)

- mustrarea
- libertatea supravegheată
- internare într-un centru de reeducare
- internare într-un centru de îngrijire

👉 În executarea hotărârii penale pot interveni anumite schimbări:

- revocarea sau anularea suspendării condiționate
- revocarea sau anularea executării pedepsei la locul de muncă
- înlocuirea pedepsei detenției pe viață
- înlocuirea pedepsei amenzii (dacă cel condamnat se sustrage de la executare)
- eliberarea condiționată a condamnatului
- încetarea executării pedepsei la locul de muncă
- înlocuirea executării pedepsei pentru militari
- reducerea pedepsei pentru militari
- amânarea sau întreruperea executării pedepsei.

Condamnatul, reprezentantul său legal, soțul/soția condamnatului, apărătorul condamnatului, precum și

procurorul poate *solicita să se amâne sau să se întrerupă* executarea pedepsei *dacă*:

- ❖ se constată printr-o expertiză medico-legală că cel condamnat suferă de o boală care îl pune în imposibilitate de a executa pedeapsa (**dacă expertiza efectuată de instituția medicală competentă stabilește atât gravitatea bolii, cât și împrejurarea că aceasta nu poate fi tratată corespunzător în penitenciar**)
- ❖ condamnatul este gravidă sau are un copil mai mic de 1 an
- ❖ din cauza unor împrejurări speciale executarea imediată a pedepsei ar avea consecințe grave pentru condamnat, familie sau unitatea unde lucrează condamnatul
- ☞ **Cererea** de amânare sau întrerupere a executării pedepsei se adresează fie instanței care a pus în executare hotărârea, fie instanței în a cărei rază teritorială se află locul de deținere, corespunzătoare în grad instanței de executare.

Timpul cât executarea a fost întreruptă sau amânată **nu se socotește în durata pedepsei.**

- ☞ Executarea hotărârilor penale poate fi contestată de condamnat **în tot timpul executării**, până la împlinirea termenului pedepsei, dacă:
  - împotriva lui **s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă**
  - se pun în executare dispozițiile unei hotărâri față de condamnat, deși **hotărârea privește o altă persoană**
  - **se ivește vreo nelămurire** cu privire la hotărârea care se execută **sau vreo împiedicare la executare**
  - **a intervenit amnistia, prescripția, grațierea** sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, precum și **orice alt incident** ivit în cursul executării.

ARESTAREA PREVENTIVĂ A ÎNVINUITULUI SAU INCULPATULUI

- ☞ Se ia numai în următoarele condiții:

a) există probe sau indicii temeinice că învinuitul sau inculpatul a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

b) pentru infracțiunea săvârșită legea prevede pedeapsa închisorii sau a detențiunii pe viață;

c) există indicii temeinice că inculpatul are una dintre următoarele atitudini:

- a fugit ori s-a ascuns, ori există date că va încerca să fugă sau să se sustragă de la urmărirea penală
- a încălcat, cu rea-credință, măsura obligării de a nu părăsi localitatea sau țara
- încearcă să zădărnicească aflarea adevărului prin influențarea cuiva ori prin distrugerea mijloacelor materiale de probă;
- pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni;
- a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune;
- exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înțelegere frauduloasă cu aceasta;
- a săvârșit o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 4 ani și există probe că lăsarea sa în libertate prezintă un pericol concret pentru ordinea publică.

Arestarea învinuitului sau inculpatului se dispune doar când se consideră că această măsură este necesară pentru interesul urmăririi penale.

- ☞ Ascultarea învinuitului sau inculpatului în prezența avocatului ales sau desemnat din oficiu este obligatorie
- ☞ În cursul urmăririi penale arestarea preventivă a inculpatului se dispune pentru cel mult 30 de zile
  - *se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără să depășească un termen rezonabil și nu mai mult de 180 de zile*
- ☞ În cursul urmăririi penale, arestarea învinuitului se dispune pentru cel mult 10 zile, luându-se în considerare perioada de reținere sau arestare preventivă anterioară.
- ☞ În faza de judecată instanța verifică periodic (nu mai târziu de 60 de zile), legalitatea și temeinicia arestării preventive.

PROCEDURA JUDECĂRII PROPUNERII DE ARESTARE PREVENTIVĂ

Procurorul, *din oficiu, sau la sesizarea organului de cercetare penală*, dacă apreciază că este în interesul urmăririi penale arestarea învinuitului/inculpatului, îl ascultă în prezența apărătorului, apoi prezintă dosarul cauzei cu propunerea de arestare preventivă președintelui instanței sau judecătorului delegat.

Propunerea de arestare preventivă *o judecă instanța de fond* a cauzei sau cea corespunzătoare în a cărei rază teritorială se află locul de deținere, sau judecătorul delegat de președintele instanței.

Președintele instanței sau judecătorul delegat *fixează ziua și ora de soluționare a propunerii*.

Ziua și ora se comunică apărătorului inculpatului și procurorului (care asigură prezența în fața judecătorului a învinuitului).

PROPUNEREA DE ARESTARE PREVENTIVĂ SE JUDECĂ ÎN CAMERĂ DE CONSILIU, ședința de judecată nefiind publică.

Învinuitul/inculpatul *este ascultat de către judecător*.

Judecătorul admite sau, după caz, respinge propunerea de arestare preventivă prin încheiere motivată.

În cazul **admiterii** propunerii de arestare se emite **mandatul de arestare**.

Încheierea instanței poate fi atacată cu recurs în 24 de ore de la pronunțare de către procuror și învinuitul/inculpatul prezent și de la comunicare de către cel absent.

Dosarul se înaintează instanței de recurs în 24 de ore de la declararea recursului, iar acesta se soluționează în 24 de ore în cazul arestării învinuitului și în 3 zile în cazul arestării inculpatului.

Recursul la încheierile privind arestarea preventivă se judecă în **ședință publică**.

Și **prelungirea arestării** inculpatului în cursul urmăririi penale se face *după aceeași procedură*, iar **soluționarea propunerii are loc, de către judecător tot în Camera de Consiliu (nu în ședință publică)**.

Termenul de recurs este același, 24 de ore de la pronunțare pentru procuror și învinuitul/inculpatul prezent și de la comunicare pentru cel absent.

Fiecare prelungire de arestare preventivă în cursul urmăririi penale nu poate depăși 30 de zile.

Arestarea preventivă a inculpatului poate fi dispusă și în cursul judecății, în aceleași condiții, cu aceleași garanții și se soluționează după procedura de mai sus.

REGULI SPECIALE PENTRU ARESTAREA PREVENTIVĂ A ÎNVINUITULUI SAU INCULPATULUI MINOR

- ☞ Despre arestarea preventivă a unui inculpat/învinuit minor, se încunoștințează în termen de 24 de ore părinții/ tutorele și Serviciul de Probațiune de pe lângă Tribunal, consemnându-se aceasta într-un proces verbal
- ☞ În timpul arestării preventive minorii se țin separat de majori, în locuri anume destinate acestora.
- ☞ Minorul între 14 și 16 ani nu poate fi arestat preventiv decât dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru fapta de care este învinuit este detențiunea pe viață sau închisoarea de 10 ani sau mai mare și o altă măsură preventivă nu este suficientă.
- Durata arestării inculpatului minor între 14 și 16 ani este, în cursul urmăririi penale, de cel mult 15 zile, iar verificarea legalității și temeiniciei arestării preventive se efectuează periodic în cursul judecății, dar nu mai târziu de 30 de zile.
- Prelungirea acestei măsuri în cursul urmăririi penale sau menținerea ei în timpul judecății nu poate fi dispusă decât în mod excepțional. Arestarea preventivă a minorului în cursul urmăririi penale este limitată la un termen rezonabil și nu mai mult de 60 de zile, fiecare prelungire neputând depăși 15 zile.
- ☞ *Inculpatul minor mai mare de 16 ani* poate fi arestat preventiv în cursul urmăririi penale pe o durată de cel mult 20 de zile, iar verificarea legalității și temeinicia măsurii se efectuează periodic în cursul judecății, dar nu mai târziu de 40 de zile.
  - Durata măsurii poate fi prelungită de fiecare dată cu cel mult 20 de zile, fără ca aceasta să poată depăși în cursul urmăririi penale în total 90 de zile.

Durata arestării învinuitului minor este de cel mult 3 zile, indiferent de vârstă.

SIMBOLURILE AUTORITĂȚII JUDECĂTOREȘTI

CE ESTE ȘI DE UNDE VINE DREPTUL

ELEMENTE DE DREPT CIVIL

- Ordonanța Președințială

ELEMENTE DE DREPTUL FAMILIEI

- Divorțul
- Adopția

ELEMENTE DE DREPT COMERCIAL

- judecarea litigiilor comerciale

ELEMENTE DE DREPTUL MUNCII

- conflictele de muncă

ELEMENTE DE DREPT CONTRAVENȚIONAL

- plângerea împotriva procesului-verbal de constatare a contravenției

ELEMENTE DE DREPT PENAL

- etapele procesului penal
- căile de atac în materie penală
- reprezentarea și asistența juridică în procesul penal
- punerea în executare a hotărârilor penale
- arestarea preventivă

Proiect PHARE „Transparența actului de justiție“

Finanțat de Uniunea Europeană

Editor și beneficiar al proiectului: Consiliul Superior al Magistraturii
Iulie 2008

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a
Uniunii Europene și a Guvernului României.

Pentru eventuale sesizări, contactați: cfcu.phare@mfinante.ro

Aceste informații sunt destinate publicului și nu constituie consultanță
juridică. La nevoie consultați un avocat.